

SYNDICS' CHAPEL CHRISTMAS MUSIC HOUR

magister: Henk van Benthem

zondag 22 december 19.00 uur

Episcopal Church

Groenburgwal 42 Amsterdam

Hymne, 6^e eeuw, Ambrosiaans.

Rerum Deus tenax vigor,
immotus in te permanens,
Lucis diurnae tempora
Successibus determinans:

God, sterke macht van de schepping
Onveranderlijke, steeds uzelf blijvende,
Die de uren van de dag regelt
door de afwisseling van licht en donker,

Largire lumen vespere
Quo vita nusquam decidat,
sed prae minum mortis sacrae
Perennis instet gloria.

Geef ons stralend avondlicht
Wanneer dit leven ooit afloopt;
En dat als loon van een gelukzalige dood
Ons de eeuwige heerlijkheid wacht.

Praesta, Pater piissime,
Patrique compar Unice
Cum Spiritu Paraclito,
Regnans per omne saeculum.

Geef ons dat, gunstige Vader,
En u, geliefde Eniggeborene van de Vader,
Met de trooster, de Heilige Geest,
Heersend in alle eeuwigheid.

Aurelius Ambrosius (340/97) was bisschop van Milaan in de nadagen van het Romeinse Rijk. Hij was een van de vier kerkvaders. De andere drie zijn: Augustinus, Hiëronymus, en Gregorius (de Grote). De teksten van de twee hymnen van vandaag zijn niet van Ambrosius zelf maar ademen zijn stijl, en worden 'Ambrosiaanse hymnen' genoemd.

Thomas Tallis - O nata lux de lumine

Hymne, 10de eeuw, oorspronkelijk gebruikt in de Laude op het feest van de transfiguratie, waarmee de 'kerstkring' wordt afgesloten, vijfstemmig gezet door Thomas Tallis, 1575.

O nata lux de lumine
Jesu redemptor saeculi
Dignare clemens supplicum
Laudes praecesque sumere.

O Licht, geboren uit Licht,
Jezus, verlosser van de wereld,
vervaardig u, genadige, de lofzangen en de
gebeden van de smekelingen te aanvaarden.

Qui carne quondam contegi
Dignatus es pro perditis,
Nos membra confer effici
Tui beati corporis.

U, die u eens hebt vervaardigd het vlees aan
te nemen terwille van hen die verloren waren,
geef dat wij ledematen mogen worden
van uw zalig lichaam.

Tijdens het leven van Thomas Tallis (1505-85) veranderde er veel in Engeland. Koning Henry VIII Tudor, die van de vele vrouwen (6), rebelleerde tegen de kerk te Rome, omdat de paus hem geen toestemming gaf te scheiden van Catharina van Aragon. Door zijn rebellie ontstond de Anglicaanse Kerk. Archbishop Thomas Cranmer liet de Latijnse liturgie in het Engels vertalen in zijn Book of Common Prayer (1540). Tallis stak veel tijd en moeite in het geschikt maken van de katholieke Latijnse muziekpraktijk voor het Engels in de nieuwe protestantse kerk. Henry VIII stierf in 1547 en zijn protestantse zoon, Edward VI Tudor, een jongen nog, volgde hem op. Edward was een kind van zijn derde vrouw Jane Seymour; zij overleed enkele dagen na Edwards geboorte. Edward stierf in 1553 en werd opgevolgd door zijn katholieke halfzus Koningin Mary Tudor, dochter van Henry VIII en zijn eerste vrouw Catharina van Aragon. Haar katholieke terreurperiode verschaftte haar de bijnaam 'Bloody Mary'. Alles, ook de kerkmuziek, moest weer teruggedraaid worden naar de Latijnse traditie. Mary stierf in 1558 en werd opgevolgd door haar protestantse halfzuster koningin Elizabeth I Tudor, de dochter van Anna Boleyn, de tweede vrouw van Hendrik VIII en door hem onthoofd. Elisabeth bracht politieke rust, waardoor er een Engelse Renaissance kon opbloeien (Byrd, Shakespeare). In deze laatste periode gebruikte Tallis zowel Latijnse teksten als Engelse. De nieuwe Elizabethan style lijkt op de algemene stijl van het continent, maar heeft ook eigen Engelse trekjes. 'O nata lux' dateert uit deze late periode.

Reinagle - In Christ there is no east or west (*muscular*)

Een lied van Robert Reinagle op de tekst 'How sweet the name of Jesus sounds', vandaag gezongen met een tekst van John Oxenham, pseudoniem voor William A Dunkerley. Hij dichtte deze tekst in 1908 voor 'The Pageant of Darkness and Light at the London Missionary Society's exhibition *The Orient in London*' die plaatsvond van 1908 tot 1914.

In Christ there is no East or West,
In Him no South or North;
But one great fellowship of love
Throughout the whole wide earth.
In Him shall true hearts everywhere
Their high communion find;
His service is the golden cord,
Close binding humankind.

Join hands, then, members of the faith,
Whatever your race may be!
Who serves my Father as His child
Is surely kin to me.
In Christ now meet both East and West,
In Him meet North and South;
All Christly souls are one in Him
Throughout the whole wide earth.

'Muscular' is de stijl van de 19de eeuw, van het Victoriaanse tijdperk, vergelijkbaar met de empire-stijl. Het betekent: 'gespierd, mannelijk' en is te verklaren uit het feit dat het geloof, en daarmee de kerkelijke architectuur en de kerkmuziek, in de 18de eeuw in verval raakte, o.a. door de verlichting. Gepaard gaande met de belangstelling voor de Middeleeuwen, had men een behoefte aan een restauratie. Men imiteerde de Gotiek zowel in muziek als in bouwkunst. Vele Christmas carols dateren uit de 19de eeuw, als een revival, ook dit lied van Reinagle. Zie ook de voorgevel van deze kerk, en haar interieur. De ruimte zelf stamt uit 1626.

Hymne, 6^e eeuw, Ambrosiaans

Jam lucis orto sidere
Deum precemur supplices
Ut in diurnis actibus
Nos servet a nocentibus

Nu het licht zich verheven heeft
Zullen wij God aanbidden
Dat hij ons bij onze dagelijks werk
Beschermt voor narigheid

Linguam refraenans temperet
Ne Litis horror insonet
Vi Sum vovendo contegat
Ne Vanitates haureat

De tong aarzelend in de mond gehouden
Zodat er geen angstaanjagende strijd ontstaat
Het gezicht moge hij genadig beschermen
Zodat het niets ijdel opneemt

Sint pura cordis intima
Abstistat et vecordia
Carnis terat superbiam
Potus cibique paritas

Rein moge het innerlijke van het hart zijn
Ver blijve ook het onverstand
De moed van het vlees moge beheerden
de matigheid in spijs en drank

Ut cum dies abscesserit
Noctemque sors reduxerit
Mundi per abstinentiam
Ipsi canamus gloriam

Zo, als de (levens) dag ten einde is
En het lot de nacht erbij heeft gehaald
Kunnen wij door matigheid
Hem roem toezingen

Deo Patri sit gloria
Ejusque soli filio
Cum Spiritu Paraclito
Nunc et per omne saeculum.

Roem zij God de vader
En zijn enige zoon
Met de heilige Geest, de trooster
Nu en in alle eeuwigheid.

Leonhart Schröter - Joseph, lieber Joseph mein

Een 15de eeuwse kerstlied, vierstemmig gezet door Leonhart Schöter, 1578. Leonhart werd geboren in 1532 in Torgau, studeerde in Meissen, werd cantor en leraar latijn aan het gymnasium in Magdeburg. Al deze steden liggen aan de Elbe. Te Magdeburg stierf hij in 1601.

Joseph, lieber Joseph mein,
Hilf mir wiegen mein Kindelein,
Gott, der wird dein Lohner sein,
Im Himmelreich, der Jungfrau Kind Maria, eia, eia
Virgo Deum genuit
Quem divina voluit clementia

Omnes nunc concinite
Nato regi spallite
Voce pia dicite:
sit Gloria Christo nostro infantulo.
Hodie apparuit in Israel
Quem predixit Gabriel, est natus rex.

Michael Praetorius - Wachtet auf, ruft uns die Stimme

Een lied van de Hamburgse dominee Philipp Nicolai (1599), 3 en 4 stemmig gezet door Michael Praetorius, gepubliceerd in zijn Musiae Sioniae 1610. Praetorius werd geboren in 1571. Hij ging bij Giovanni Gabrieli in de leer, in Venetië. In zijn laatste jaren werkte hij in Dresden, evenals de jongere Heinrich Schütz. Hij stierf in hetzelfde jaar als de iets oudere Jan Pieterszoon Sweelinck, 1621. Ook Dresden ligt aan de Elbe.

‘Wachtet auf’ ruft uns die Stimme
Der Wächter, sehr hoch auf der Zinne
‘Wach auf, du Stadt Jerusalem’
Mitternacht heisst diese Stunde
Sie rufen uns mit heller Munde
‘Wo seid Ihr, klugen Jungfrauen?’
Wach auf, der Bräutigam kömmet
Steht auf, die Lampen nehmt
Halleluia
Macht euch bereit zu der Hochzeit
Ihr müsset ihm entgegen gehn

Gloria sei dir gesungen
Mit Menschen und Englichen Zungen
Mit Harfen und mit Cymbeln schön
Von zwölf Perlen sind die Pforten
An deiner Stadt und wir Consorten
Der Engel hoch in deinem Tron
Kein Aug hat je gesehn
Kein Ohr hat mehr gehört
Solche Freude
Des sind wir fro, i-o i-o
Ewig in dulci Jubilo

‘Opstaan!’ roepen de wachters
hoog op de transen,
‘Jeruzalem, wakker worden!’
Het is middernacht.
Met heldere stemmen worden we geroepen:
‘Meiden, waar zijn jullie nou?’
Wordt wakker want de bruidegom komt
eraan, sta op en doe je lamp aan.
Halleluja
Maak je klaar voor de bruiloft
En ga hem tegemoet!’

‘Gloria’ wordt u toegezongen
Door mensenstemmen en Engelsen
Begeleid door harpen met slagwerk.
Uw stadspoorten zijn met twaalf parels
versierd en wij zijn de begeleiders
van de engelen hoog bij uw troon.
Nog nooit heeft iemand
zo’n blijdschap gezien,
noch gehoord.
Daarom zijn ook wij blij ‘Hoi!’
Altijd met zoet gejubel.

Heinrich Schütz - Allein Gott in de Höh sei Ehr

In de deutsche Messe van Nikolaus Decius komt zijn 'Gloria' voor, in de volkstaal: 'Allein Gott in der Höh sei Ehr' Heinrich Schütz maakte een concertante zetting van deze melodie, voor 2 sopranen en 2 tenoren, 1736. Evenals Michael Praetorius 'studeerde' Schütz in Venetië bij Giovanni Gabrieli en werd hij daarna Kapelmeister in Dresden.

Allein Gott in der Höh sei Ehr
Und Dank für seine Genade
Darum dass nun und nimmermehr
Uns rühren kann kein Schade
Ein Wohlgefallen Gott an uns hat
Nun ist gross Fried ohn Unterlass
Alle Fehd hat nun ein Ende

Wir loben, preisen, anbeten dich
Führ deine Ehre wir danken
Dass du, Gott Vater, ewiglich
regierst ohn alles Wanken
ganz ungemessen ist deine Macht
fort geschicht, was dein Will hat bedacht
wohl uns des seinen Herren.

O Jesu Christe, Sohn einig geborn
Deines himmlischen Vaters
Versöhner der, die war'n verlorn
Du Stiller unsers Haders
Lamm Gottes heiliger Herr und Gott
Nimma an die Bitt von unser Not
Erbarm dich unser aller.

O heiliger Geist de höchstes Gut
Du allerheilsamst Tröster
Für Teufles Gewalt fortan behüt
Die Jesus Christus erlöset
durch grosse Marter und bitteren Tod
abwend all unser Jammer und Not
darzu wir uns verlassen

Psalm 79 *Deus venerunt gentes*

Deze psalm is geen kerstmuziek, geen enkele psalm is dat. Toch zingen wij hem vandaag omdat het kerstfeest een lichtpuntje brengt in dagelijks levens noodsituaties. De psalm was tijdens de 80 jarige oorlog zeer bekend met de tekst 'De geuzen zijn in de Bommelerwaard gevallen'. Datheens tekst was minder populair, vanwege de kwaliteit. Aan het eind van de 18de eeuw heeft de dichter Nicolaas Simon van Winter deze psalmtekst opnieuw herdicht. Van Winter richtte in 1760 het genootschap 'Laus Deo, Salus Populo' op om het kerklied, waarvan verval dreigde, weer te reanimeren. Zijn versie is tot aan 'Liedboek voor de kerken' (1971) in gebruik geweest. De melodie stamt uit 1543.

Meerstemmige zetting van Loys Bourgeois uit 1547.

Getrouwe God, de heid'nen zijn gekomen
Zij hebben stout uw erfland ingenomen:
Jeruzalem, de tempel uw altaren,
't ligt al verwoest door die geweldenaren!
Uw knechten zijn geveld
Door hun verwoed geweld.
Hun lijken ongebraven,
Verzaden na hun dood
't gediert'in hongersnood:
En gier en kraai en raven.

Gedenk niet meer aan 't kwaad dat wij bedreven
Onz' euveldaad word' ons uit gunst vergeven
Waak op, O God, en wil ons verder lijden
Ons klein getal door uwe kracht bevrijden!
Help ons, barmhartig Heer
Uw groten naam ter eer;
Uw trouw koom' ons te stade
Verzoen de zware schuld
Die ons met schrik vervult
Bewijs ons eens genade!

Zo zullen wij de schapen uwer weiden,
In eeuwigheid uw lof, uw eer verbreiden,
En zingen van geslachten tot geslachten
Uw trouw, uw roem, uw onverwrikb're krachten.

5-Stemmige zetting van Jan Pieterszoon Sweelinck uit 1621 met de Franse tekst van Clémens Marot.

Les gens entrez sont en ton heritage,
Ils ont pollu, Seigneur, par leur outrage
Ton temple Saint, Jerusalem destruite
Si qu'en monceau de pierres l'ont reduite
Ils ont baillé les corps
De tes serviteurs morts
Aux corbeaux pour les paistre
La chair des bien vivans
Aux animaux vivans
Bois et plaine champestre.

Once in royal David's city (*muscular*)

De Christmas Carol van H.J.Gauntlett op tekst van de Ierse dichteres Cecil Frances Alexander uit 'Hymns for Children' (1848)

Once in royal David's city
Stood a lowly cattle shed,
Where a mother laid her baby
In a manger for His bed:
Mary was that mother mild,
Jesus Christ her little child.

For He is our childhood's pattern;
Day by day, like us He grew;
He was little, weak and helpless,
Tears and smiles like us He knew;
And He feeleth for our sadness,
And He shareth in our gladness.

He came down to earth from heaven,
Who is God and Lord of all,
And His shelter was a stable,
And His cradle was a stall;
With the poor, and mean, and lowly,
Lived on earth our Saviour Holy.

And our eyes at last shall see Him,
Through His own redeeming love;
For that Child so dear and gentle
Is our Lord in heaven above,
And He leads His children on
To the place where He is gone.

And through all His wondrous childhood
He would honor and obey,
Love and watch the lowly Maiden,
In whose gentle arms He lay:
Christian children all must be
Mild, obedient, good as He.

Not in that poor lowly stable,
With the oxen standing by,
We shall see Him; but in heaven,
Set at God's right hand on high;
Where like stars His children crowned
All in white shall wait around.

Jan Pieterszoon Sweelinck - Gaude et laetare

Gaude et laetare, Jerusalem
Ecce rex tuus venit
De quo prophetae praedixerunt
Quem angeli adoraverunt
Quem cherubim et seraphim
Sanctus proclamant

Verheug en verblijd u, Jeruzalem:
Zie, de koning is gekomen
Over wie de profeten hebben voorspeld,
Die door de engelen is aanbeden,
Wiens heiligheid door de cherubijnen en
serafijnen wordt bezongen.

Geen applaus. Wilt u uw waardering kenbaar maken doe dat dan door geroep: 'goed gedaan', 'ja', 'mooi' of iets dergelijks maar geen handgeklap. Niet uit piëteit voor kerkruinte of muziek, maar omdat het niet past; het vervangt afstandelijk en beleefd woorden van erkenning en instemming.

The Syndic's Chapel

Koor **The Syndics' Chapel** had op dinsdag 12 november zijn eerste repetitie, met vier man, de week daarop waren er zes, en de week daarop 10. De meesten hebben een muziekvakopleiding achter de rug, anderen ambiëren juist naar het conservatorium te gaan. Henk van Benthem noemt zich 'magister' hetgeen eerder 'muzikleraar, hoofd van een muziek groep, muzikaal leider' betekent, dan 'dirigent'. Het koor repeteert wekelijks, dinsdagavond, en werkt regelmatig toe naar muzikale presentaties.

SOPRAAN

Helbertijn Krudop, Annelies Jonkers

ALT

Truusje van Heck, Maurits Musch

TENOR

Christiaan van Woerden, Rienk Blom, Kees Terlouw

BAS

Harry Geurts, Eduardo Lopez Cabello, Guido Veuger

ORGEL

Christine Kamp

STRIJKBAS

Jan Hollestelle

TECHNIEK, BEELD EN GELUID

Evert de Cock

MET DANK AAN

Jan Burgers (vertalingen)

Henk Verhoef (beschikbaar stellen van het kistorgel)

MAGISTER

Henk van Benthem

De kerkruimte waarin u zich nu bevindt is oorspronkelijk een lakenhal, een onderdeel van een complex waartoe ook het hoekpand met de Staalstraat behoort. 'Lakenhal', 'Gewandhaus'. Om de kwaliteit van de wolproductie te waarborgen werden er staalmeesters aangesteld. Zij keurden de stalen. Rembrandt heeft in 1662 dit college geportretteerd. 'De staalmeesters' vertaald in het Engels: 'the syndics'. 'The Syndics' Chapel' is dus 'de muziekkapel van de staalmeesters'

Volgende project

Het volgende 'project' betreft door oorsprong van de meerstemmige dubbelkorigheid, met werken van Adriano Willaert (Venetië, vertegenwoordigt de 'klassieke renaissance'), Giovanni Gabrieli (Venetië), Praetorius (Dresden), Schütz (Dresden) en Sweelinck (Amsterdam). Met medewerking van The Syndics' Cornetts and Sackbutts (onder voorbehoud).

Het afsluitende concert is op **dinsdag 18 februari 2014 om 21.00 uur**
in de Engelse Episcopale Kerk, Groenburgwal 42 Amsterdam